

Grote-stedenbeleid: herstel van een dialoog

door Paul van Schilfgaarde

Grote-stedendeskundige Paul van Schilfgaarde doet Roger van Boxtel drie aanbevelingen. Stel mensen centraal in het grote-stedenbeleid. Regel daarom meer via contracten en minder via de wet. Kies voor de projectgewijze aanpak. Dat is de beste manier om de barrières tussen de departementen te doorbreken.

Een stad is niet dood, maar leeft en herleeft onder de handen van de mensen die eraan bouwen, haar onderhouden, er wonen en werken, die de stad ervaren als 'hun stad'. De dialoog tussen mensen en stad is er een waar beiden wel bij varen. De stad is een kans en biedt perspectief voor de burger die zich er vestigt. Wanneer de dialoog ophoudt omdat die burger dat perspectief niet meer ervaart, de stad geen echte kansen meer biedt en de mensen die stad niet meer als 'hun stad' ervaren, dan sterft de stad af en komt in problemen. Grote-stedenproblematiek is gevolg van een verbroken dialoog. Grote-stedenbeleid is werken aan herstel van die dialoog. In de regeringsverklaring vinden wij de uitgangspunten van het grote-stedenbeleid. Wordt met dit beleid inderdaad de dialoog hersteld? Krijgen mensen de kansen en het perspectief dat nodig is? Of is er méér nodig? En vooral anders? Ik denk van wel en zal dat verduidelijken aan de hand van drie steekwoorden: mensen, projectgericht, contracten. De drie steekwoorden hangen met elkaar samen en zijn gebaseerd op een visie op stad en stedeling. Een visie op mensen als zelfstandige en verantwoordelijkheid nemende personen. Een visie op de stad als leef- en werkomgeving van die personen maar ook een stad die voortdurende aandacht van mensen nodig heeft.

Mensen centraal

Wie de regeringsverklaring leest moet lang zoeken voor hij het woord 'mens' treft. Overheid, bestuur, regelingen en maatregelen staan centraal. Geen bevoogdende overheid wordt gesteld, maar toch wel een erg overrompelende, alles naar zich toetrekken overheid. Pas op bladzijde 7 komen wij dan 'mensen op een te grote afstand van de arbeidsmarkt' tegen. Die moeten een helpende hand krijgen, temidden van overheidsinvesteringen, overheidszorg, een beter toegerust politieapparaat en een nieuw fiscaal stelsel....

Grote-stedenbeleid is in de eerste plaats een zaak van mensen:

Prof.dr. P. van Schilfgaarde is hoogleraar geodesie aan de Universiteit van Delft en oprichter van Seinpost Adviesbureau BV, een bureau dat zich richt op de revitalisering van de stedelijke economie.

ondernemers en bewoners, schoolgaande jeugd en bejaarden, tweeverdieners en werkzoekenden, allochtonen en autochtonen. Zij leven in de stad, nemen initiatieven en houden de stad leefbaar. De overheid helpt daarbij, zowel steun als correcties zijn onontbeerlijk. Maar het zijn de mensen die het moeten doen.

Projectgerichte aanpak

Wie zoals ik jarenlang in de stadsvernieuwing heeft gewerkt, weet hoe belangrijk de projectgerichte aanpak was. En dat was nog relatief simpel: immers stadsvernieuwing ging in de eerste plaats uit van de problemen met het vastgoed. Er is wel rekening gehouden met de mensen, maar zelden stonden die centraal.

In een grote-stedenbeleid dat mensen centraal stelt zal nog sterker dan bij de stadsvernieuwing met verschillen tussen steden, wijken en mensen rekening gehouden moeten worden. Differentiatie is essentieel.

Hoedt u voor de sluitende aanpak zou ik de ministers willen toeroepen. Deze eist regeling op regeling, controle in plaats van motivatie, leidt tot afwachten in plaats van initiatief.

Een voorbeeld uit de regeringsverklaring:

'De onmiskenbaar veranderende werkgelegenheidsproblematiek vereisen intensief overleg tussen overheid en sociale partners. Daarbij zijn veel onderwerpen aan de orde.de combinatie van arbeid en zorg, de arbeidsdeelname door ouders, het realiseren van de ambitie van een sluitende aanpak.....' (blz. 10).

Hier hebben we haar dan, de ambitie van de sluitende aanpak. De initiatief dodende, regulerende, alles institutionaliserende etc. De projectgerichte aanpak houdt in dat als je een probleem onderkent, dat probleem direct samen met de betrokkenen wordt aangepakt of, nog liever, dat betrokkenen zelf de kans krijgen het op te lossen.

'Bij de opvang van asielzoekers zal nadrukkelijker dan voorheen een beroep gedaan worden op de eigen verantwoordelijkheid van asielzoekers zelf. Zo zal aan bepaalde groepen asielzoekers de mogelijkheid worden gebo-

den om zelf onderdak te zoeken en zal zo spoedig mogelijk het verrichten van bepaalde vormen van betaalde arbeid door asielzoekers mogelijk gemaakt worden' (blz. 15).

Eindelijk! ben ik geneigd te roepen. Maar goed lezend kom ik tot de wat wrange constatering dat een probleem niet opgelost wordt maar alleen bij een ander wordt gedeponerd. Hoe anders zou het kunnen klinken:

'Bij de opvang van asielzoekers zal veel meer dan voorheen asielzoekers de kans geboden worden het complex van problemen waarmee zij worstelen op te lossen. Op korte termijn zullen enkele projecten starten waarbij woningcorporaties, werkgevers en onderwijsinstellingen gezamenlijk aan asielzoekers woning, werk en onderwijs kunnen aanbieden.'

Het is duidelijk dat een project zoals dit laatste uitgaat van een contract tussen de betrokken organisaties en de asielzoeker. En daarmee kom ik aan het laatste en moeilijkste steekwoord.

Contracten; minder regelingen

Als we mensen centraal stellen dan eist dat een aparte methodiek. De projectgewijze aanpak biedt handvatten. De combinatie van: 'mensen centraal' en 'project-aanpak' leidt tot een aanpak waarin niet de regeling (voor allen gelijk) maar het contract (elk contract kan anders zijn) uitgangspunt wordt.

Dit individuele contract zal uiteraard zijn grond moeten vinden in het 'sociale contract' dat mensen in een samenleving bindt. Wie zich hieraan onttrekt is ook niet aanspreekbaar op een individueel contract. Maar ook het omgekeerde geldt: het sluiten van een individueel contract brengt iemand weer terug in de samenleving en in het verband van het sociaal contract.

Met wie wordt een contract gesloten?

Het grote-stedenbeleid richt zich op de vitale stad die stedelingen kansen en perspectief biedt. Uitgaande van deze doelstelling, noem ik vier groepen die in ieder geval benaderd kunnen worden voor een individueel contract: ondernemers, jongeren, werkkzoekenden, nieuwe allochtonen en asielzoekers.

Ik spreek over een individueel contract omdat iedereen individueel moet besluiten wel of niet mee te doen. Maar natuurlijk kunnen contracten gesloten worden met groepen. Een groep ondernemers, een klas in een school, een coöperatie van werkkzoekenden.

Wie is contractpartner?

Lang niet altijd de overheid! De overheid kan in problemen komen bij het sluiten van contracten. Soms is de overheid direct partij (bij gezamenlijke investeringen), soms op afstand (bij een garantstelling) soms als stimulator of waarnemer (bij leerwerkcontracten). Degenen die belang hebben, en die instrumenten kunnen verschaffen die bijdragen aan de oplossing, moeten partij zijn. De overheid schept een omgeving waarin die contracten gesloten kunnen worden. Enkele voorbeelden:

Het leerwerkcontract bindt school, werkgever en leerling/werknemer. Niet de regeling (diploma) staat centraal maar het doel om de leerling een perspectief en de werkgever een goede arbeidskracht te geven.

Het activeringscontract van de asielzoeker bindt de asielzoeker,

een woningeigenaar, een onderwijsinstelling, en zo mogelijk een werkgever. Het starterscontract bindt de starter aan verplichtingen tegenover bijvoorbeeld de verhuurder van bedrijfsruimte, een klantengroep, of een scholinginstituut.

Vaak zal de overheid wel contractpartner zijn. Bijvoorbeeld als werkgever van een Melkertbaan of JWG-er. Dan wordt het contract bij voorkeur aangegaan vanuit de privaatrechtelijke positie van de overheid. Slechts in een beperkt aantal gevallen is de overheid als zodanig contractpartner.

Welke inhoud heeft het contract?

Doelstelling van het contract is om een perspectief te creëren voor de betrokkenen, maar tevens om daar een verantwoordelijkheid neer te leggen zelf aan dat perspectief te werken. In de meeste gevallen gaat het dan ook om een inspanningsverplichting.

Het contract kan zich richten op de individuele ontwikkeling van een persoon (werken, leren), of de economische activiteit van een persoon (starter, bedrijf), of op het beheer en de ontwikkeling van vastgoed.

De gezamenlijke inspanning van vele betrokkenen is soms nodig om een wijk (drugsverziekte buurten of verpauperde winkelgebieden) weer gezond te maken. Het verbindende contract kan de oprichting van een participatiemaatschappij zijn die ook de ontwikkeling en het beheer van vastgoed tot doel heeft. Een samenspel van woningcorporatie, eigenaren, ondernemers en huurders is daarbij nodig.

En weer: of de gemeente zelf participeert dan wel de omgevingsvoorwaarden schept kan van geval tot geval verschillen.

De waarborgen voor naleving

De belangrijkste waarborg voor naleving van een contract is dat het een oplossing biedt waar hij of zij 'om gevraagd heeft' en zich daar dus ook voor wil inzetten.

De tweede waarborg ligt in de effectiviteit en instrumentatie, deze moet vlekkeloos zijn! Een contract om zich in te zetten voor een baan eist vacatures, sollicitatiegesprekken, cursussen etc. Het gaat om effectieve instrumenten die naar een doel leiden.

Natuurlijk liggen er uiteindelijk ook sancties voor iemand die zich niet aan zijn verplichtingen houdt. Maar dat komt in laatste instantie. De doelgerichtheid en effectiviteit zijn belangrijker.

Optimisme

Grote-stedenbeleid hoort vitaliteit en optimisme uit te stralen, en moet barrières doorbreken. Het is niet allemaal kommer en kwel. Onze steden zijn rijk en bieden veel kansen.

Maar onze steden doorleven wel een geweldige cultuuromslag, en dat brengt spanningen mee en problemen. Die problemen vinden hun oorsprong bij mensen. Het omzetten van problemen in kansen, van afhankelijkheid in zelfstandigheid, van lethargie in dynamiek: daar ligt de uitdaging voor het grote-stedenbeleid.

Heel praktisch blijkt ook een projectgewijze aanpak de beste manier om de barrières tussen ministeries met hun eigen begrotingen, regels en procedures te doorbreken.

En dat de mondige burger een contract, een voor wat hoort wat wil, dat behoeft nauwelijks betoog.

Daarom! Een uitdaging voor de minister van het grote-stedenbeleid. ♦